Vladimir Krištafor, dipl. oec.

DODOMICILNI STANOVNICI I TURIZAM U STRATEGIJI GOSPODARSKOG RAZVITKA

Suvremeni turizam, kao velika kulturna stečevina ljudskog društva, ubraja se u red najmlađih gospodarskih djelatnosti XIX stoljeća. Prve začetke turizma na području sadašnje crikveničke općine bilježimo u drugoj polovini XIX. stoljeća, (1878 - 1888), a 1891. godine o tim turističkim mogućnostima objavljena je prva stručna studija.

Glavni i kontinuirani nosioci razvitka turizma na području crikveničke općine, bili su domicilni stanovnici i građani koji su se opredijelili da budu domicilni stanovnici. Analiza te činjenice zaslužuje posebnu pažnju.

Prva iskustva do 1914. i od 1918. godine ukazivala su da ulaganje kapitala u osnovne turističke objekte kratkoročno ne daje zadovoljavajuće profitne efekte. obratno, s obzirom na vijek trajanja takvih objekata, u dugoročnom razdoblju ta ulaganja kapitala spadaju u red naročito rentabilnih gospodarskih djelatnosti. Međutim,logika kapitala je stjecanje što većeg profita u što kraćem roku.

Suvremene gospodarstvene analize, s obzirom na vremenski ograničeno (sezonsko) poslovanje također ukazuju na dugoročni karakter individualne rentabilnosti kapitalnih ulaganja u turizam. Iz tih razloga mnoge države, dugoročno zainteresirane za razvitak turizma, raznim subvencijama, a prije svega poreskim olakšicama, poticale su domaći i strani kapital na ulaganja u gradnju osnovnih (kapitalnih) objekata u turizmu. Nažalost, slične mjere u nas bile su rijetke i kratkotrajne. I to, iz razloga jer su se kreditna sredstva iz tih osnova plasirala na određena područja, ne samo po osnovi ekonomskih, već i prije svega prema političkim procjenama utjecajnih političkih krugova.

Iz dugoročnih interesa svojih obitelji, domicilni stanovnici svoja vlastita, gotovinska i kreditna sredstva ulažući u gradnju svojih obiteljskih kuća, grade u isto vrijeme i određene prostore s namjenom za poslovne turističke svrhe. Zbog toga su domicilni stanovnici bili kontinuirani i najstabilniji činitelji razvoja turizma.

Gospodarski sustavi od 1918. do 1941. i od 1945. do 1990. godine nisu poticajno djelovali na mogući razvitak suvremenog turizma. Ipak, zbog povećana interesa turista za boravak u našem kraju, povećavalo se i učešće domicilnog stanovništva u direktnom i indirektnom turističkom gospodarstvu. Uz ostalo, podaci o rastu broja radnika u turističkom gospodarstvu i rastu broja kreveta privatnih iznajmljivača u ukupnom broju turističkih kreveta, to najbolje dokazuje.

Dinamičniji i kvalitetniji razvitak komercijalnog dijela turističkog gospodarstva, u razdoblju od 1945. do 1990. godine usporavali su sljedeći razlozi:

- protežiranje odmarališnog takozvanog "socijalnog turizma",
- masovna izgradnja vikendica, na komercijalno najvrednijim urbanim prostorima,
- izgradnja stanova za tržište.

Spomenuti razlozi djelovali su uz ostalo na ciklične disproporcije između ukupnih smještajnih kapaciteta i stvarnih mogućnosti infrastrukture, u najširem smislu riječi.

Ipak, bez obzira na neuravnotežen gospodarski razvitak, zahvaljujući svojim komparativnim prednostima, sredinom druge polovine ovog stoljeća, turizam u našoj općini počima predstavljati najznačajniju gospodarsku djelatnost.

Usporedo s kvantitativnim rastom turističkog prometa uvećavale su se potrebe za rastom njegove kvalitete, a zahtjevi za većom ulogom i značajnijim utjecajem domicilnih stanovnika u turističkom sustavu postaju sve značajniji. Ukratko, fizički rast turističkog prometa nije bio praćen adekvatnim rastom turističkih uvjeta. Takva neusklađenost uvjetovala je sve brojnije konfliktne situacije i nazadovanje ukupne kvalitete turističkih uvjeta. Istina, intenzitet tih neusklađenosti po pojedinim turističkim mjestima je različit. U svakom slučaju, jedna od neobično važnih zadaća suvremenog strateškog programiranja turističkog razvitka, mora biti utvrđivanje mjera radi svrhovita usklađivanja interesa stalnih stanovnika s interesima turista, i to u tri glavna smjera:

- na mjere koje će otklanjati uzroke postojećih konfliktnih situacija,
- na mjere koje će onemogućavati pojavu uzroka budućih konfliktnih situacija,
- na mjere koje će osigurati ostvarivanje prihvaćenih koncepcija turističkog razvitka.

Na strateško značenje spomenutih mjera, ukazuje nam činjenice da su uvijek iznova razvojni ciljevi turističkog gospodarstva bili: što više smještajnih turističkih jedinica, što više turističkih posjetitelja i njihovih noćivanja, što veći devizni i, uopće, što veći novčani priliv. U našim suvremenim (kriznim) gospodarskim prilikama ti će se ciljevi još više isticati. Međutim, postavlja se pitanje da li su to ciljevi i za postizavanje mogućih netto novčanih efekata, da li su to ciljevi domicilnih stanovnika i svakog pojedinog turističkog mjesta. Na spomenuta pitanja možemo odgovoriti pozitivno samo pod uvjetom ako je turistički rast ravnomjeran i usklađen s prirodno-tehničkim resursima i s mogućnostima racionalnog korištenja komparativnih prednosti tih resursa. Da li jesu ili nisu, i u kojoj mjeri su iskorišteni prirodni i tehnički resursi, mora se utvrditi na temelju usporednih normativa po vremenu i prostoru, za svako pojedino mjesto na području općine i općine u cjelini. U kojoj su mjeri iskorištene komparativne prednosti svakog mjesta i područja općine, moguće je utvrditi putem odgovarajućih usporednih analiza sa sličnim, suvremeno i selektivnoturistički, razvijenijim mjestima i područjima.

Navedene, uvijek aktualne dileme svojom nedvojbenošću upućuju na potrebu da se programiranje turističkog i neturističkog gospodarstva mora obavljati integralno. Uostalom, integralno programiranje preduvjet je uravnoteženog gospodarskog razvitka na razini svakog pojedinog mjesta i općine u cjelini. U tijeku integralnog programiranja moraju se imati u vidu uvijek prisutne objektivne teškoće turizma, koje proistječu iz njegova sezonskog karaktera poslovanja i opasnostima kojima je izložen u slučaju kriznih prilika u domovini, ili u slučaju kriznih prilika u, za nas važnijim, turističko-emitivnim državama. Iz spomenutih razloga moraju se razvijati i druge neturističke gospodarske djelatnosti (ribarstvo, uzgoj ribe, šumarstvo, drvodjelstvo, stočarstvo, peradarstvo, povrtlarstvo, voćarstvo i druge proizvodne i uslužne djelatnosti) koje po vrsti, lokaciji, obujmu i načinu proizvodnje ili usluživanja ne remete turističko privređivanje. Te djelatnosti, uz ostalo, smanjuju poslovne rizike cjelovitog gospodarstva općine, u kriznim prilikama. To su uostalom, uz zajedničku infrastrukturu za potrebe svih gospodarskih djelatnosti i stanovnika, glavni razlozi koji nalažu integralno programiranje gospodarskog razvitka. Po sadržaju svog poslovanja, po broju direktnih i indirektnih sudionika-mještana u turističkom gospodarstvu, njeni predstavnici, posredstvom svojih turističkih i mjesnih zajednica, moraju biti glavni inicijatori utvrđivanja osnovnih koncepcija gospodarskog razvitka, na razini mjesta i općine.

Radi praktične uspješnosti izvršenja usvojenih koncepcija razvitka turizma, neophodno je voditi računa o različitosti interesa i ciljeva pojedinih sudionika u turističkom sustavu. U osnovi ti se interesi i ciljevi očituju na četiri glavna nivoa.

Prvu razinu interesa predstavljaju domicilni stanovnici i njihovi turisti. Prvi zainteresirani za korištenje svih mogućnosti gospodarskog napretka i za očuvanje prirodne i kulturne baštine, svog mjesta i svoje općine. Drugi, zainteresirani za korištenje svih prirodnih, tehnoloških i kulturnih mogućnosti za što bolje korištenje svog slobodnog vremena u odmoru, rekreaciji, razonođivanju i upoznavanju kraja i njegovih ljudi.

Drugu razinu predstavljaju interesi osoba, poduzeća i ustanova koje u turizmu ostvaruju svoje profesionalne interese.

Treću razinu sačinjavaju osobe i djelatnosti u turizmu čija zarada u cijelosti ili većim dijelom ne ostaje na području na kojem je i ostvarena.

Četvrtu razinu sačinjavaju osobe, poduzeća i ustanove koje se samo zgodimice pojavljuju u turističkom sustavu, kao što su graditelji vikendica ili etažnih stanova namijenjenih za tržište, trgovci zemljišta i drugih nekretnina.

Suvremene koncepcije turističkog razvitka podrazumijevaju poštivanje hijerarhije interesa i ciljeva. To znači da interesi i ciljevi prve razine moraju imati apsolutnu prednost pred interesima druge razine itd.

U dosadašnjoj praksi, radi nedefiniranih vlasničkih odnosa i na toj osnovi nepoštivanja hijerarhije interesnih ciljeva, umnožavali su se uzroci konfliktnih situacija kao gljive poslije kiše.

Novi demokratski sustav vlasti, jasni vlasnički odnosi i razvijeni tržišni gospodarski odnosi u korijenu će sasjecati mnoge uzročnike dosadašnjih deformacija. Ipak, bila bi iluzija da će bez ažurnog praćenja i reagiranja glavnih nosilaca turističkog razvitka (posredstvom turističke i mjesne zajednice, te skupštine općine) sam sustav tržišnog mehanizma svojim automatizmom otklanjati sve deformacije. Radi toga, u novim uvjetima iskustva drugih turističkih mjesta i općina u turistički razvijenijim državama Europe (Švicarska, Francuska, Italija, Austrija, Španjolska i dr.) prestaju biti samo teorija, već i prije svega za našu buduću praksu vrlo korisna saznanja. U tom smislu zanimljiva su sljedeća zapažanja:

"Pozitivna procjena mogućnosti turističkog rasta, snažna izgradnja infrastrukture u lječilišnim općinama, ozakonjenje etažnog vlasništva, potreba za sigurnim ulaganjem, želja za ulaganjem stranog kapitala i što šta drugo doveli su do procvata izgradnje koja se više ne može zaustaviti, iako bi to sada mnoge općine željele".(5)

I dalje,

"Nepovoljnih posljedica takve samovolje građevinske politike za domaće stanovništvo i za turizam ima na pretek: općine imaju velike izdatke za infrastrukturu, jer opskrbu i komunalne djelatnosti treba podesiti na maksimum, mali prinosi od poreza, povećanje cijene zemljišta, otežavanje i poskupljenje stambene izgradnje za domaće stanovništvo; narušavanje izgleda mjesta i krajolika; spuštene zavjese na prozorima; mrtva mjesta." To znači, "Graditi ne za turizam, nego čak i protiv njega."(5)

Međutim, čak i "... ondje gdje su zemljišta u privatnim rukama, javna vlast nije posve nemoćna, nego s pomoću urbanističkog plana mjesta (namjenskog planiranja upotrebe prostora) može imati presudan utjecaj."(5) Razumljivo samo pod uvjetom ako se osigura poštivanje urbanističkog plana i usvojenih principa njegovih vremenskih korekcija. Principi i procedura korekcija, moraju biti sastavni dio usvojenog urbanističkog

plana. Kvaliteta urbanističkih planova i kvaliteta njihovih praktičnih realizacija, predstavljaju glavne činioce u otklanjanju mnogih postojećih i onemogućavanju budućih konfliktnih situacija.

Kvaliteta urbanističkih planova ovisna je o kvaliteti razvojnih koncepcija. Zato inicijativa za održavanje ovakve vrste seminara dolazi u pravo vrijeme. I to zbog toga što novonastali uvjeti neodložno traže nove i suvremenije razvojne koncepcije i na području naše općine.

I na kraju. S obzirom da je smanjenje konfliktnih situacija u direktnoj funkciji poboljšanja kvalitete turističkog gospodarstva, treba imati u vidu da konfliktne situacije imaju svoje objektivne i subjektivne uzroke. U tom smislu, kao što kvalitetna urbanistička rješenja djeluju u pravcu otklanjanja objektivnih izvora, tako i kvaliteta normativnih rješenja o javnom redu i miru djeluje u pravcu otklanjanja subjektivnih izvora konfliktnih situacija. Radi toga, bilo bi korisno da se na jednom ovakvom seminaru upriliči svestranija rasprava o toj problematici. I to kako sa stajališta kvalitete normativnih rješenja, tako i sa stajališta njihove kvalitete u praktičnoj primjeni.

Literatura

1. Josip Srećko Vrignanin - Turizam - Zagreb, 1952.
2. Dr. J. Frischauf - Klimatischer Curort und Seebad Crikvenica - Graz, 1891.
3. Srećko Kabalin - Novi Vinodolski prvo stoljeće turizma - Rijeka, 1985.
4. Grupa autora - Turizam u međunarodnoj razmjeni - Zagreb, 1987.
5. Jost Krippendorf - Die Ferienmenschen - Zürich, 1984.